

Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Saldırganlık

Mehmet Şahin¹

*Doktora Programı öğrencisi, Osmangazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Teftişi
Planlaması ve Ekonomisi Bölümü, Eskişehir - Türkiye*

ÖZET

Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve saldırganlık

Amaç: Bu çalışmanın amacı internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencilerinde kapsamlı bir şekilde sınamaktır.

Yöntem: Çalışma, internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında ilişki olabileceği düşüncesinden hareketle ilişkisel desende tasarlanmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu, olasılıklı örnekleme yöntemlerinden, basit rastlantısal yöntemle belirlenen farklı fakültelerde öğrenci olan 328 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmacının kendisi çalışma verilerini üniversite öğrencilerinden gönüllülük ilkesine bağlı kalarak, sosyo-demografik form, İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) ve Saldırganlık Ölçeğini (SÖ) içeren bir anket aracılığıyla toplamıştır.

Bulgular: Çalışmada bulgular temel olarak 4 aşamada toplanmıştır: 1. aşamada ortalama değerler belirlendikten sonra İBÖ üzerinden eşik değerlere göre belirti durumu grupları tespit edilmiş, sonrasında İBÖ ve SÖ puanları, cinsiyet, anne baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacı gibi bazı değişkenlere göre farklılıklar açısından karşılaştırılmıştır. İkinci aşamada, İBÖ ve SÖ toplam puanları arasında ilişki tespit edilmemiştir. Üçüncü aşamada her iki ölçeğin boyutları arasında herhangi bir ilişki belirlenmemiştir. Dördüncü ve son aşamada ise internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişki nedensel düzeyde yapısal eşitlik modellemesi yöntemi kullanılarak sınanmış ve herhangi bir nedensel düzeyde ilişki tespit edilmemiştir.

Sonuç: Çalışmada internet bağımlılığı ve saldırganlık, korelasyon ve yapısal eşitlik modeli analizleriyle sınanmış ve bu iki ana değişken arasında, bazı değişkenlere göre farklılaşma belirlenmesine rağmen, her hangi bir ilişki tespit edilmemiştir.

Anahtar kelimeler: İnternet bağımlılığı, saldırganlık, yapısal eşitlik modellemesi

ABSTRACT

The internet addiction and aggression among university students

Objective: The aim of this study is to investigate the relationship between the internet addiction and aggression among university students comprehensively.

Method: A correlational research design was used in the study by assuming that a relationship could exist between the internet addiction and aggression. 328 university students from different faculties constituted sample group which was determined by simple random sampling of probability sampling method. Researcher himself collected the data from university students, based on the principle of voluntariness, by using a questionnaire including socio-demographic form, the Internet Addiction Scale (IAS) and Aggression Scale (AS).

Results: Results of the study were obtained in 4 phases. In the 1st phase, after determining mean scores, symptom status groups were identified according to cut-points and lastly, IAS and AS scores variables were investigated with some variables such as gender, mother-father education status, family income level and primary internet usage aim in terms of differences. In the 2nd phase no correlation between the IAS and AS scores was found. In the 3rd phase, no correlation was found between the scales reciprocally. In the 4th and last phase, relationship between the internet addiction and aggression was investigated at the level of causality by using structural equation modeling and no causal relationship was found.

Conclusion: In the study relationship between the internet addiction and aggression was investigated through 4 phases by using correlation and structural equation modeling analysis and no relationship was determined between these two variables.

Key words: Internet addiction, aggression, structural equation modeling

Yazışma adresi / Address reprint requests to:
Mehmet Şahin,

Atatürk Ortaokulu, Atatürk Bulvarı,
Kadıköy Mahallesi Real Karşısı No: 26 İzmit,
41200 Kocaeli - Türkiye

Telefon / Phone: +90-262-321-1835

Elektronik posta adresi / E-mail address:
mehmetnsns@hotmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt:
6 Ağustos 2012 / August 6, 2012

Kabul tarihi / Date of acceptance:
28 Aralık 2012 / December 28, 2012

GİRİŞ

İnternet toplumun farklı kesimlerince sıklıkla kullanılan önemli bir paylaşım aracıdır (1). İnternet kullanımı günümüzde iletişim, araştırma ve eğlence gibi pek çok nedenle gerekli bir araç halini almakta (2) ve dünya genelinde popülerliği giderek artmaktadır (3). Dünyada (4) ve ülkemizde (5) internet kullanımına dair elde edilen veriler bu artışı göstermektedir. Son yıllarda bu artış, internetin iletişim ve kişiler arası ilişkiler üzerine etkisine anlamaya yönelik pek çok psikolojik araştırmaya önemli derecede etkide bulunmuştur (6).

Bağımlılık sadece alkol, uyuşturucu gibi maddelerle değil, aynı zamanda kumar, yemek yeme, alışveriş, cinsellik gibi bazı davranışlarla da gerçekleşebilir (7-9). İnternet kullanımı, bir davranış olarak göz önüne alındığında, uyuşturucu, alkol ve kumar gibi bağımlılığa sebep olabilir (9-11). Bu çalışmanın ana değişkenlerinden biri olan internet bağımlılığının tanımı ve sınıflandırması konusunda tartışmalar devam etmektedir (12). Bunun en önde gelen sebeplerinden biri olarak, internet bağımlılığının DSM-IV-TR (13) ve ICD-10'un (14) içerisinde resmi olarak yer almaması gösterilebilir. Her ne kadar akademisyenler tarafından üzerinde hem fikir olunan bir tanım olmasa da, Young (10), internet bağımlılığını, patolojik kumar oynama davranışını model alarak, sarhoş edici madde içermeyen dürtü kontrol bozukluğu olduğunu belirtmiş ve internet bağımlılığını bireyin, internet kullanımını hayatında belirgin şekilde ilişkisel, mesleki, sosyal sıkıntı ve fonksiyonel bozuklara sebep olacak derecede kontrol edememesi olarak tanımlamıştır (15-17). Bu çalışmada dil birliği sağlamak amacıyla Young'ın (10) kazandırdığı literatüre sadık kalınarak "internet bağımlılığı" terimi kabul edilmiş ve kullanılmıştır.

Bu çalışmanın diğer bir ana değişkeni de saldırganlıktır. Bireyin kendisine, sosyal çevresine, etrafındakilere, ailesine negatif etkileri olabilen saldırganlık davranışı ve kavramı üzerine çok geniş bir bilimsel literatür ve pek çok farklı tanım (18) bulunmasına rağmen henüz hemfikir olunan tek bir tanım ortaya konmamıştır (19). Bununla birlikte saldırganlık, bir başka kişiye zarar vermeye kasıtlı davranış olarak tanımlanabilir (20). Anderson ve Huesmann (21) ise saldırganlığı bir başka bireye karşı doğrudan zarar vermek niyetiyle gerçekleştirilen davranış olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlara ek olarak, Bushman ve Anderson (22), Buss

(23) tarafından bir başka organizmaya karşı zararlı uyarıcı içeren tepki olarak tanımlanan saldırganlık kavramına, Geen (24) tarafından (i) zarar verme kastı ve (ii) kastedilen zararın gerçekleşme beklentisi unsurlarının eklenerek, kavram tanımının genişletildiğini ifade etmişlerdir. Bushman ve Anderson (25), daha sonraki çalışmalarında, saldırganlığı bir başka bireye yöneltilmiş doğrudan zarar vermek amacıyla gerçekleştirilen davranış olarak tanımlamışlardır.

İnternet, günümüz dünyasında bir kitle iletişim aracı olarak ergenleri etkileyen önemli etkenlerden biri olarak kabul edilebilir. Bu etki, Ko ve arkadaşları (26) tarafından belirtildiği gibi, ergenleri saldırganlık gibi ruhsal sağlığa ve topluma tehlike arz edebilecek davranışlara yönleltebilir. Bu varsayımı destekler biçimde, aynı çalışmada, internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında yüksek düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Ko ve arkadaşları (27) tarafından gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise, internet davranışları her ne kadar hızlı tepki, anlık ödül sağlayarak ve farklı aktivitelere farklı pencereler açarak sıkıntı düzeyini azaltabilse de, aşırı internet kullanımıyla ortaya çıkan internet bağımlılığının, saldırganlık için önemli risk faktörlerinden biri olduğu ortaya konmuştur. Benzer bir şekilde, Yen ve arkadaşları (28) saldırganlık davranışının internet bağımlılığı ile yüksek düzeyde bir ilişkiye sahip olduklarını belirlemişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi kapsamlı olarak sınamaktır. Bu genel amaç çerçevesinde, internet bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi; internet bağımlılığı ve saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, anne baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacı gibi bazı değişkenlere göre farklılıklar açısından karşılaştırılması; internet bağımlılığı ve saldırganlık ölçekleri toplam puanları ve boyutları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi; son olarak ise internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkinin nedensel düzeyde yapısal eşitlik modellemesi yöntemi kullanılarak sınanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma, temel olarak üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu amaçla, çalışmanın deseninde,

saldırganlık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişki, korelasyon analiziyle incelemek için ilişkisel bir desen kullanılmıştır. Ek olarak, çalışmada internet bağımlılığı ve saldırganlık değişkenleri temel alınarak, internet bağımlılığının saldırganlık davranışını etkileyebileceği düşüncesinden hareketle teorik bir model tasarlanmış ve bu teorik model yapısal eşitlik modeli (YEM) analiziyle nedensel düzeyde (29) sınanmıştır. Bu iki değişken arasında neden-sonuç ilişkisinin olabileceğinin ön koşulları şu şekilde açıklanmıştır (30): (i) Zaman sırası: Bir nedenin bir sonuçtan önce gelmesiyle nedenselliğin yönünün belirlenmesidir. Bu çalışmada internet bağımlılığı düzeyinin saldırganlık düzeyinin nedeni olabileceği kabul edilmiştir. (ii) İltisak: Araştırma için belirlenen olguların bir kalıba uygun olarak birlikte gerçekleşmesi veya birlikte hareket etmesidir. Bu çalışmada internet bağımlılığı ve saldırganlığın bir kalıba uygun olarak gerçekleşebileceği düşünülmüştür. (iii) Alternatifleri elemek: Çalışma neticesinde ortaya çıkan sonucun, nedensel değişkenlerden başka bir şeye bağlı olmamasıdır. Bu çalışmada, tasarlanan model kapsamında, internet bağımlılığının saldırganlığa -başka değişkenlerin modele anlamlı düzeyde etkisi olmaksızın neden olabileceği düşünülmüştür. Çalışmada ayrıca internet bağımlılığı ve saldırganlık değişkenleri cinsiyet, anne baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacı gibi bazı değişkenlere göre farklılıklar açısından karşılaştırılmıştır.

Örneklem

Çalışmanın evrenini, Kocaeli İlinde, 2011–2012 yılları arasında Kocaeli Üniversitesine devam eden 57115 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubunu, olasılıklı örnekleme yöntemlerinden, basit rastlantısal (29) yöntemle belirlenen Kocaeli Üniversitesinde farklı fakültelerde öğrenci olan 328 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma için öğrenci grubunun seçilme nedeni internet bağımlılığının, çağımızın toplumsal hayatımızda önemli bir yer alan teknoloji ile öğrencilerin eğitiminde ve sosyal hayatlarında bir tehlike olarak düşünülebilmesidir. Örneklem grubunu oluşturan 328 öğrencinin 172'si (%52.4) kız, 156'sı (%47.6) ise erkek öğrenci olup yaş aralığı 18-27 (Ortalama±SS=20.9±1.8) arasında değişmektedir.

Örneklem grubunun evreni temsil gücünü

hesaplama gücünü 0.1 ve hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir. Yapılan işlem sonucunda % 10 güven aralığında ve %5 hata payı dikkate alındığında bu çalışmanın 57115 birimlik olan evreni temsil edecek olan minimum örneklem sayısı 270 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre 328 birimden oluşan örneklemin, çalışma evreninin temsil gücünün yeterli olduğu söylenebilir.

Çalışma 2011-2012 yılları bahar yarı döneminde gerçekleştirilmiştir. Sosyodemografik form, İBÖ ve SÖ araştırmacının bizzat kendisi tarafından, öğrencilere gönüllülük ilkesine bağlı kalınarak uygulanmıştır. Öncelikle 386 öğrenciden elde eden veri setinden 58 birim, eksik veya hatalı veri girilmesi sebebiyle çıkartılmış ve analizler için 328 birimden oluşan veri seti elde edilmiştir.

Ölçekler

Sosyo-Demografik Form

Araştırmacı tarafından, katılımcıların cinsiyet, yaş, aile gelir düzeyi, aile eğitim durumu ve internet kullanım özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan formdur.

İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ): İBÖ internet bağımlılığını belirlemek amacıyla, DSM-IV-TR' deki patolojik kumar tanısı ölçütlerinden yararlanılarak geliştirilen, Likert tipi (6'lı skala; 0=Hiçbir zaman ve 5=Daima), bir öz bildirim ölçeğidir (15). Widyanto ve Griffiths (31), ölçeğin, katılımcıların internet kullanımının günlük yaşamlarına, sosyal hayatlarına, üretkenliklerine, uyku düzenlerine ve duygularına olan etkilerini kapsadığını belirtmişlerdir. Bağımlılığın belirlenmesi için ölçeğin orijinal halinde (15) eşik noktaları 20-39 puan "sıradan internet kullanıcısı", 40-69 puan "sık problem yaşayan internet kullanıcısı", 70 -100 puan "önemli problemler yaşayan internet kullanıcısı" olarak belirlenmiştir. Fakat ölçeğin "www.netaddiction.com" internet adresinde yayınlanan halinde eşik noktaları 20-49 puan arası "sıradan internet kullanıcısı", 50-79 puan arası "ara sıra veya sık problemler yaşayan internet kullanıcısı sahip" ve 80-100 puan arası ise "önemli problemler yaşayan internet kullanıcısı" olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçeye ilk uyarlama çalışmasında (32), puanlandırma cetveli katılımcıları, 0-49 puan: Belirti göstermeyen grup, 50-79 puan: Kısıtlı belirti gösteren grup ve 80-100 puan: Patolojik internet kullanıcısı grup

olarak belirlemiştir. Ölçeğin bu çalışma için model alınan Türkçe uyarlamasında ise, (33) “www.netaddiction.com” internet adresinde yayınlanan eşik değerler kabul edilmiştir. Ölçeğin eşik değerleri konusunda, Young’ın (15) ve diğer kaynaklardaki farklılıklar kesin bir eşik noktasının olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Fakat bu çalışmada, ölçeğin ilk Türkçe uyarlama çalışmasındaki (32) hali Çakır-Balta ve Horzum (33) tarafından ortaya konan model çerçevesinde uygulanmış ve değerlendirilmiştir. Çakır-Balta ve Horzum (33) tarafından gerçekleştirilen uyarlama çalışmasında 20 madde olan ölçek, 10. maddenin ölçekten çıkartılmasıyla, (i) çevrim içi olmayı günlük hayata tercih etme, (ii) çevrim içi olma süresini artırmak isteme, (iii) çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar olmak üzere 3 boyut altında, 19 madde ve Cronbach’s α .89 değeriyle son halini almıştır. Bu çalışmada ise Cronbach α değeri 0.92 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin 19 maddeye indirilmesiyle ölçekten alınabilecek en yüksek değer 100 puandan 95 puana inmiş ve bu toplam üzerinden eşik değerler yüzdelik olarak hesaplanarak tespit edilmiştir: (i) 0-47 puan belirti göstermeyen grup, (ii) 48-75 puan kısıtlı belirti gösteren grup ve (iii) 76-95 puan internet bağımlısı grup.

Saldırganlık Ölçeği (SÖ): Buss ve Perry (34) tarafından saldırganlık özelliğini ölçmek amacıyla (i) öfke, (ii) düşmanlık, (iii) sözel saldırganlık ve (iv) fiziksel saldırganlık olmak üzere 4 faktörden oluşan 29 maddelik, Likert tipi (5’li skala; 1=Büyük ölçüde uygun değil, 5=Büyük ölçüde uygun) bir öz-bildirim ölçeğidir. Ölçek Türkiye’deki bir çalışmada (35) kullanılmış olup, çalışmada ölçek maddeleri, Buss ve Perry’nin bulgularını destekler biçimde 4 boyut altında toplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach’s α değeri 0.83 olarak tespit edilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Veri seti üzerinden farklılık ve korelasyon analizleri için SPSS 15.0; YEM analizi için ise LISREL 8.51 programı kullanılmıştır. Bu çalışmada, YEM analizi için, verilen

indekslerin standart uyum ölçü değerleri GFI, AGFI için >0.90 (36,37), RMSEA için ≤ 0.05 ; χ^2/sd için 2-5 iyi uyum (37) ve <2 mükemmel uyum (38) olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışmada bulgular temel olarak 4 aşamada toplanmıştır;

1. Aşama: Ortalama değerler, İBÖ (Ortalama \pm SS=25.5 \pm 15.4) ve SÖ (Ortalama \pm SS=70.1 \pm 12.9) puanları için belirlendikten sonra, İBÖ üzerinden eşik değerlere göre belirti durumu grupları tespit edilmiştir. Son olarak internet bağımlılığı ve saldırganlık değişkenleri cinsiyet, anne baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacı gibi bazı değişkenlere göre farklılıklar açısından karşılaştırılmıştır.

İBÖ’nin uygulaması sonucunda, 328 öğrencinin oluşturduğu örneklem grubundan 302 (%54 kız, %46 erkek) öğrenci belirti göstermemiş, 20 (%40 kız, %60 erkek) öğrenci kısıtlı belirti göstermiş ve 6 (%16,7 kız, %83,3 erkek) öğrenci internet bağımlısı olarak tespit edilmiştir. Belirti durumları ve belirti durumlarına göre cinsiyet dağılımı için yüzde ve frekans değerleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Eşik değerler göz önüne alındığında internet bağımlısı grubu oluşturan öğrenci sayısının (n=6) belirti göstermeyen grubu oluşturan öğrenci sayısına (n=322) göre çok küçük kalması sebebiyle farklılık analizlerinin bağımlılık toplam puanı üzerinden yapılmasının daha uygun olabileceğine kanaat getirilmiş ve öncelikle örneklem grubunun İBÖ toplam puanına göre normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile sınanmıştır. Gerçekleştirilen Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda dağılımın normal olmadığı tespit edilmiş ($p<0.001$).

İBÖ’nden elde edilen toplam puanların normal dağılım göstermemesi üzerine non- parametrik istatistiksel analizlere geçilmiştir. Bu analizlerden ilk olarak İBÖ ve SÖ toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip

Tablo 1: Belirti durumu için yüzde ve frekans değerleri

Belirti durumu	n	%	Kız n (%)	Erkek n (%)
Belirti göstermeyen grup	302	92.1	163 (%54)	139 (%46)
Kısıtlı belirti gösteren grup	20	6.1	8 (%40)	12 (%60)
İnternet bağımlısı olan grup	6	1.8	1 (%16.7)	5 (%83.3)
Toplam	328	100	172	156

göstermediğini sınamak amacıyla Mann Whitney-U testi gerçekleştirilmiş ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre hem internet bağımlılığına hem de saldırganlığa daha fazla yatkınlık gösterdiği tespit edilmiştir (sırasıyla $p<0.005$; $p<0.001$). Sonuçlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

İBÖ ve SÖ'nden elde edilen toplam puanların anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonucunda internet bağımlılığı değişkeninde, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilemezken ($p>0.05$), aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Saldırganlık değişkeninin ise baba eğitim durumu ve aile ekonomik gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p<0.05$). Gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H testi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

İlk olarak, SÖ toplam puanlarında, baba eğitim durumu değişkenine ilişkin farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla gruplar arası Mann-Whitney-U testi yapılmış ve Bonferroni düzeltmesi göz önüne alınarak,

baba eğitim durumu ilköğretim olan öğrencilerin SÖ toplam puanlarının baba eğitim düzeyi lise olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.005$). Diğer gruplar arasında SÖ toplam puanları açısından anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

İkinci olarak, İBÖ ve SÖ toplam puanlarında, aile ekonomik gelir durumu değişkenine ilişkin farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla gruplar arası Mann-Whitney-U testi yapılmış ve Bonferroni düzeltmesi göz önüne alınarak, aile ekonomik gelir düzeyi 1000-2000 TL arası olan öğrencilerin İBÖ toplam puanlarının, aile ekonomik gelir düzeyi 1000 TL'den az olan öğrencilerine göre anlamlı olarak yüksek olduğu ($p<0.05$) tespit edilmiştir. Ek olarak, aile gelir düzeyi 1000 TL'den az ve 1000-2000 TL olan öğrencilerin SÖ toplam puanlarının, aile gelir düzeyi 2000TL'den fazla olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Diğer gruplar arasında İBÖ ve SÖ toplam puanları açısından anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Üçüncü olarak, başlıca internet kullanım amacına ilişkin farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla gruplar arası Mann-Whitney-U testi yapılmış ve

Tablo 2: İBÖ ve SÖ toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre sonuçları (non-parametrik Mann Whitney-U Testi)

	Cinsiyet	n	Ortalama sıra	$\Sigma_{\text{sıra}}$	U	Z	p
İBÖ	Kız	172	148.14	25480	10602	-3.28	0.001*
	Erkek	156	182.54	28476			
SÖ	Kız	172	147.07	25295	10417.5	-3.49	<0.001*
	Erkek	156	183.72	28660			

n=328, * $p<0.05$, Z: Mann-Whitney U Test, İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, SÖ: Saldırganlık Ölçeği

Tablo 3: İBÖ ve SÖ toplam puanlarının anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacına göre sonuçları

Değişken		n	İBÖ			SÖ		
			Ortalama sıra	χ^2	p	Ortalama sıra	χ^2	p
Anne eğitim durumu	İlköğretim	224	161.69	2.06	0.355	170.25	3.76	0.152
	Lise	76	163.76			158.19		
	Yükseköğrenim	28	188.98			135.59		
Baba eğitim durumu	İlköğretim	155	163.80	3.31	0.191	181.1	10.42	0.005*
	Lise	100	153.95			142.29		
	Yükseköğrenim	73	180.44			159.68		
Aile ekonomik gelir durumu	<1000 TL	68	141.53	6.18	0.045*	179.85	11.33	0.003*
	1000-2000 TL	155	175.70			175.07		
	>2000 TL	105	162.84			138.95		
Başlıca internet kullanım amacı	Sosyal İlişki	168	176.07	11.91	0.003*	159.72	1.37	0.504
	Eğlence	99	167.68			165.37		
	Eğitim	61	127.49			176.25		

n=328, * $p<0.05$, İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, SÖ: Saldırganlık Ölçeği, χ^2 : Kruskal Wallis-H Testi

Tablo 4: İBÖ ve SÖ Boyutları Arasındaki Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Matrisi

Değişkenler	1	2	4	5	6
İBÖ					
1. Çevrimiçi olmayı günlük hayata tercih etme	-				
2. Çevrimiçi olma süresini artırmak isteme	0.85*				
3. Çevrimiçi olmaktan kaynaklanan sorunlar	0.70*	0.68*			
SÖ					
4. Öfke	-	-	-		
5. Düşmanlık	-	-	0.38*	-	
6. Sözel saldırganlık	-	-	0.33*	0.49*	-
7. Fiziksel saldırganlık	-	-	0.29*	0.29*	0.40*

n=328, *p<0.001, İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, SÖ: Saldırganlık Ölçeği

Bonferroni düzeltmesi göz önüne alınarak, başlıca internet kullanım amacı sosyal ilişki olan öğrencilerin interneti başlıca eğitim amacıyla kullanan öğrencilere göre ve başlıca internet kullanım amacı eğlence olan öğrencilerin interneti başlıca eğitim amacıyla kullanan öğrencilere göre İBÖ toplam puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla, p<0.005, p<0.05).

2. Aşama: İkinci olarak İBÖ ve SÖ arasındaki toplam puanları Pearson korelasyon analiziyle sınanmış ve aralarında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (p>0.05).

3. Aşama: Üçüncü olarak İBÖ ve SÖ alt boyutları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analiziyle sınanmış ve İBÖ'nin çevrim içi olmayı günlük hayata tercih etme boyutu ile çevrim içi olma süresini artırmak isteme boyutu arasında (r=0.85; p<0.001) ve çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar boyutu arasında (r=0.70; p<0.001); çevrim içi olma süresini artırmak isteme boyutu ile çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar boyutu arasında (r=0.68; p<0.001) pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. SÖ'nin ise öfke boyutu ile düşmanlık boyutu arasında (r=0.38; p<0.001); sözel saldırganlık boyutu arasında (r=0.33; p<0.001) ve fiziksel saldırganlık boyutu arasında (r=0.29; p<0.001); düşmanlık boyutu ile sözel saldırganlık boyutu arasında (r=0.49; p<0.001) ve fiziksel saldırganlık boyutu arasında (r=0.29; p<0.001); sözel saldırganlık ile fiziksel saldırganlık boyutu arasında (r=0.40; p<0.001) pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Analiz sonucunda her ne kadar İBÖ boyutları ve SÖ boyutları kendi içerisinde ilişkili tespit edilmiş olsa da, her iki ölçeğin boyutları arasında karşılıklı herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

4. Aşama: Son olarak internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişki nedensel düzeyde YEM yöntemi kullanılarak sınanmıştır. YEM analizi gözlenen değişkenler tarafından oluşturulmuş gizil değişkenler arasındaki ilişkinin sınanması amacıyla kullanılır (37) ve pek çok farklı disiplin tarafından uygulanmaktadır (39). Bu çalışmada YEM kullanılmasının nedeni internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi nedensel düzeyde belirlemektir. Bu ilişkinin belirlenmesi amacıyla oluşturulan YEM'de İBÖ ve SÖ boyutları gözlenen değişken; internet bağımlılığı gizil dışsal değişken ve saldırganlık ise gizil içsel değişken olarak alınmıştır.

Çalışma kapsamında, üniversite öğrencilerinin, internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi sınanan teorik model için gerçekleştirilen YEM analizi sonucu Şekil 1'de sunulmuştur. Gerçekleştirilen YEM analizi sonucunda elde edilen [$\chi^2(n=328)=14.59$, p>0.05, CFI=0.1, GFI=0.99, RMSEA=0.019 (%90 güven aralığı:0.0, 0.060), sd=13, $\chi^2/sd=1.12$] değerleri her ne kadar modele ilişkin uyum iyiliği indekslerinin yeterli düzeyde olduğunu gösterse de saldırganlık ve internet bağımlılığı gizil değişkenleri arasındaki ilişki gösteren t değeri manidar değildir (t=0.46, p>0.05). YEM analizinde t değerinin p<0.05 düzeyinde anlamlı olabilmesi için 1.96 değerini aşması gerekmektedir (40). Uyum parametre değerleri Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5: YEM'e ilişkin uyum parametreleri

Uyum parametresi	Katsayı
χ^2	14.59
CFI	1
GFI	0.99
RMSEA	0.019
sd	13
χ^2/sd	1.12

CFI: Comparative Fit Index-Karşılaştırmalı Uyum İndeksi

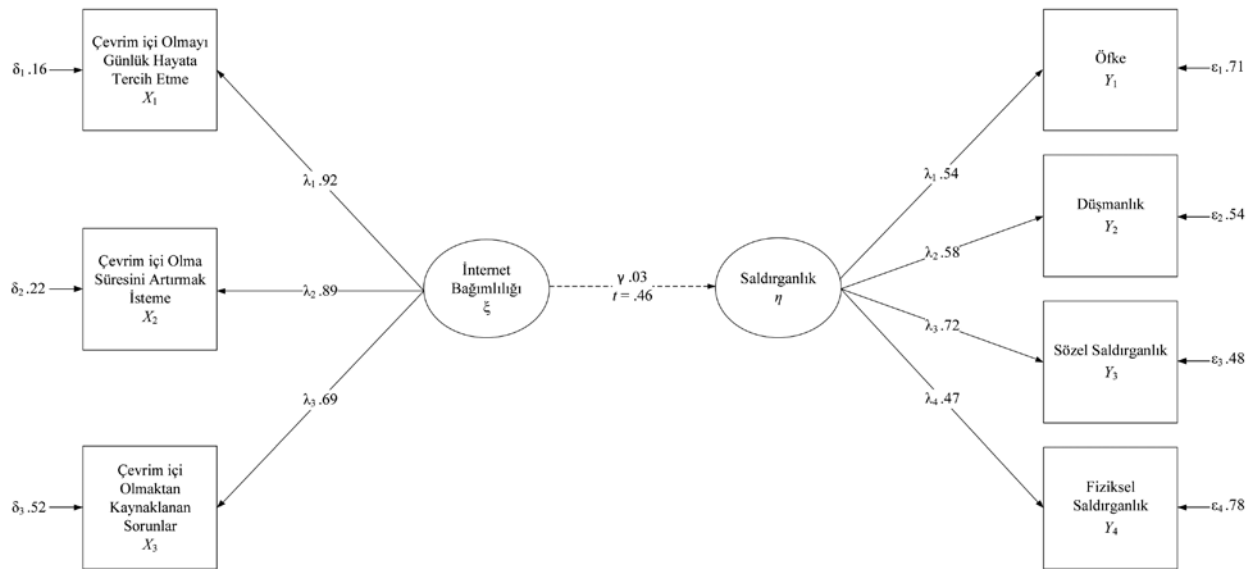
GFI: Goodness of Fit Index-İyilik Uyum İndeksi

RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation-Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü

TARTIŞMA

Çalışmanın amacı internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi sınamaktır. Bu amaç doğrultusunda internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki olası bir ilişki 4 aşamada sınanmıştır. Birinci aşamada İBÖ ve SÖ için ortalama değerler belirlendikten sonra, İBÖ üzerinden eşik değerlere göre belirti durumu grupları tespit edilmiş ve son olarak internet bağımlılığı ve saldırganlık değişkenleri cinsiyet, anne baba eğitim durumu, aile ekonomik gelir durumu ve başlıca internet kullanım amacı gibi bazı değişkenlere göre farklılıklar açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmanın birinci aşaması göz önüne alındığında, İBÖ'nin uygulaması sonucunda, 328 öğrencinin oluşturduğu örneklem grubundan 302 (%92.1) öğrenci belirti göstermemiş, 20 (%6.1) öğrenci kısıtlı belirti göstermiş ve 6 (%1.8) öğrenci internet bağımlısı olarak tespit edilmiştir. Dünyanın farklı ülkelerinde gerçekleştirilen çalışmalarda bu sonuçların %1(41), %4.3(42), %8(43), %13(44) gibi farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalara bakıldığında ise %1.1(32) ve %1.7(45) gibi sonuçların bu çalışmanın sonuçları ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir. İnternet bağımlılığı ve saldırganlık değişkenlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılıklar açısından

karşılaştırılması sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre hem internet bağımlılığına hem de saldırganlığa daha fazla yatkınlık gösterdiği tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin internet bağımlılığına daha fazla yatkınlık göstermesi Widyanto ve McMurrin (46) ve Tsitsika ve arkadaşları (47) tarafından; saldırganlığa daha fazla yatkınlık göstermeleri ise Henington ve arkadaşları (48) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. İBÖ ve SÖ'nden elde edilen toplam puanların anne ve baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin sınanması sonucunda internet bağımlılığı değişkeninde herhangi bir farklılaşma tespit edilemezken, saldırganlık değişkeninde babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin lise mezunu olan öğrencilere göre saldırganlık davranışı göstermeye daha fazla yatkın oldukları bulunmuştur. İBÖ ve SÖ'nden elde edilen toplam puanların ikisi de aile ekonomik gelir durumu değişkeninde anlamlı farklılıklar göstermiştir. Her ne kadar aile ekonomik gelir düzeyi 1000-2000 TL olan öğrencilerin gelir düzeyi 1000 TL'den az olan öğrencilere göre internet bağımlılığına daha fazla yatkınlık gösterdiği tespit edilmiş olsa da, bu sonuç internet bağımlılığı ve aile ekonomik gelir düzeyine ilişkin diğer değerler göz önüne alındığında, düşük gelir düzeyli öğrencilerin internet bağımlılığına daha fazla yatkınlık

Şekil 1: İnternet bağımlılığı ve saldırganlık yapısal eşitlik diyagram modeli sonucu

Simgeler: X: gözlenen X değişken – Y: gözlenen Y değişken – δ: gözlenen X değişkeninin hata terimi – ε: gözlenen Y değişkenini hata terimi – ξ: gizil dışsal değişken – η: gizil içsel değişken – λ: gözlenen değişkenlerin [X – Y], dışsal ve içsel değişken olan faktör yüklemesi – γ dışsal değişkenin içsel değişkene etki kat sayısı

gösterdiği şekilde yorumlanmayabilir. Benzer şekilde, saldırganlık değişkeninde aile ekonomik gelir düzeyine ilişkin anlamlı farklılıkların tespit edilmiş olması, elde edilen değerler göz önüne alındığında, gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin saldırganlık davranışına daha fazla yatkınlık gösterebildiği veya tersi şeklinde yorumlanmayabilir. İBÖ ve SÖ'nden elde edilen toplam puanlardan internet bağımlılığı değişkeni başlıca internet kullanım amacına göre anlamlı farklılık gösterirken saldırganlık değişkeni göstermemiştir. İnterneti öncelikle sosyal ilişki ve eğlence amacıyla kullananlar, bazı çalışma bulgularıyla (10,16) tutarlı bir şekilde, internet bağımlılığına daha fazla yatkınlık göstermektedirler.

İkinci aşamada İBÖ ve SÖ toplam puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analiziyle sınanmış ve aralarında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Üçüncü aşamada, İBÖ ve SÖ boyutları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analiziyle sınanmış ve İBÖ ve SÖ boyutları arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Dördüncü ve son aşamada ise internet bağımlılığı ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişki nedensel düzeyde YEM yöntemi kullanılarak sınanmıştır. Oluşturulan modelin sınanması sonucunda İBÖ ve SÖ boyutları arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Çalışmanın 2., 3. ve 4. aşamaları göz önüne alındığında, çalışma sonucunda elde edilen değerler, internet bağımlılığı davranışı ve saldırganlık davranışı arasında ilişki tespit eden 1270 ergen üzerinde araştırma yapan Fisoun ve arkadaşları (49), 9405 ergen ile internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi araştıran Ko ve arkadaşları (26); 304 ergen erkek öğrenciyle internet bağımlısı olan ve olmayanların kişilik profillerini karşılaştırarak internet bağımlılığı olan bireylerin saldırganlığa daha fazla yatkın olduklarını ortaya koyan Xiuqin ve arkadaşları (50); düşmanlık ve internet bağımlılığı arasında ilişki tespit eden Yen ve arkadaşları (28,51) ve düşmanlık davranışını internet bağımlılığının yordayıcısı olarak tespit eden Ko ve arkadaşları (26,27); internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında zayıf bir ilişki tespit eden Carli ve arkadaşları (52) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçlarıyla uyum göstermemektedir. Böyle bir uyumsuzluğun öncelikli nedeni, her ne kadar örneklem grubunu 328 öğrenci oluştursa da, belirti göstermeyen grubun 302, kısıtlı belirti gösteren ve internet bağımlısı

olan öğrenci sayısının ise sadece 26 kişi olması ve böylelikle internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında ortaya çıkabilecek bir ilişkinin belirlenmesi için bu sayının yetersiz olarak kabul edilebilmesi olabilir. İçerisinde daha fazla sayıda kısıtlı belirti gösteren ve internet bağımlısı olan bir örneklem grubuyla saldırganlık ve internet bağımlılığı arasındaki ilişki daha net bir şekilde tespit edilebilir. Bu açıklamayı destekler biçimde, dünyanın farklı yerlerinde gerçekleştirilen internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında ilişki tespit eden çalışmalarda Fisoun ve arkadaşları (49) internet bağımlılığını erkeklerde %7.2 kızlarda %5.1; Ko ve arkadaşları (26) %18.8; Xiuqin ve arkadaşları (50) %67.11; Yen ve arkadaşları (51) %20.8 ülkemize göre daha yüksek olarak tespit etmişlerdir. Böyle bir uyumsuzluğun ikincil nedeni ise, farklı toplumların sahip olduğu farklı sosyo-kültürel değerler ve yapılaraya dayandırılabilir. Ortadoğu ve Akdeniz bölgelerindeki toplumların özelliklerinden biri olan utanç (53), veya Akdeniz toplumunun diğer bazı toplumlardan daha sıcakkanlı olması (54) saldırganlık duygusunun internet ortamında sergilenmemesinin sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken bazı kısıtlılıkları vardır. İlk olarak, ülkemizdeki üniversite öğrencilerinin sayısı göz önüne alındığında örneklem sayısının (n=328) daha da artırılması gerekliliği düşünülebilir. İkinci olarak, çalışmanın ana değişkenleri olan internet bağımlılığı ve saldırganlık, öz bildirim ölçekleriyle üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üçüncü olarak, çalışma kapsamında değerlendirilen veri sadece üniversite öğrencilerinden elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak, internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişki, daha fazla değişken eklenerek, örneklem grubu daha geniş tutularak ve nedensel desenler kullanılarak daha ileri düzeyde ve daha kapsamlı çalışmalarla sınanabilmesi önerilebilir. Bu çalışmanın önemi, internet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki olası bir ilişkiyi kapsamlı bir şekilde sınanan, ülkemizde gerçekleştirilen ilk çalışma olmasıdır. Bu çalışmanın sonuçları internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında herhangi bir ilişki göstermemekte ve bu değişkenler arasındaki ilişki iddialarını desteklememektedir.

KAYNAKLAR

1. Üneri ÖŞ, Tanıdır C. Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: kesitsel bir çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 2011; 24:265-272.
2. Davis R, Flett G, Besser A. Validation of a new scale for measuring problematic Internet use: implications for pre-employment screening. *Cyberpsychol Behav* 2002; 5:331-45.
3. Ko CH, Yen JY, Yen CF, Lin HC, Yang MJ. Factors predictive for incidence and remission of internet addiction in young adolescents: a prospective study. *Cyberpsychol Behav* 2007; 10:545-551.
4. World Internet Usage Statistics News and Population Stats. 2011 Internet usage statistics - the Internet big picture. <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>. Erişim tarihi Haziran 15, 2011.
5. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 2011 Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8572>. Erişim tarihi Haziran 15, 2011.
6. Niemz K, Griffiths M, Banyard P. Prevalence of pathological internet use among university students and correlations with self-esteem, the general health questionnaire (GHQ), and disinhibition. *Cyberpsychol Behav* 2005; 8:562-570.
7. Gwinnell E, Adamec C. The encyclopedia of addictions and addictive behaviors. New York: Facts on File, 2006.
8. Peele S. What Addiction is and is not: the impact of mistaken notions of addiction. *Addiction Research* 2000; 8:599-607.
9. Young KS, Griffin-Shelly E, Cooper A, O'Mara J, Buchanan J. Online infidelity: A new dimension in couple relationships with implications for evaluation and treatment. *Sex Addict Compulsivity* 2000; 7:59-74.
10. Young KS. Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychol Behav* 1998; 1:237-244.
11. Young KS. Internet addiction: a new clinical phenomenon and its consequences. *Am Behav Sci* 2004; 48:402-415.
12. Shaw M, Black WD. Internet addiction: definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs* 2008; 22:353-365.
13. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Fourth ed. text rev., Washington, DC: American Psychiatric Association, 2000.
14. World Health Organization. The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders. Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines. Geneva: World Health Organization, 1992.
15. Young KS. Caught in the Net: How to Recognize the Signs of Internet Addiction and a Winning Strategy for Recovery. New York-USA: John Wiley&Sons Inc., 1998, 12-35.
16. Young KS. Cognitive behavior therapy with internet addicts: treatment outcomes and implications. *Cyberpsychol Behav* 2007; 10:671-679.
17. Young KS. CBT-IA: the first treatment model for internet addiction. *J Cogn Psychother* 2011; 25:304-312.
18. Hage S, Van Meijel B, Flutters F, Berden GF. Aggressive behaviour in adolescent psychiatric settings: what are risk factors, possible interventions and implications for nursing practice? A literature review. *J Psychiatr Ment Health Nurs* 2009; 16:661-669.
19. Ramírez JM, Andreu JM. Aggression and some related psychological constructs (anger, hostility, and impulsivity): some comments from a research project. *Neurosci Biobehav Rev* 2006; 30:276-291.
20. Baron, R. A, & Richardson, D. R. Human aggression. New York: Plenum Press, 1994, 1-37.
21. Anderson CA, Huesmann LR. Human Aggression: A Social-Cognitive View: In Hogg MA, Cooper J (editors). *The Sage Handbook of Social Psychology*. London: Sage Publications, 2003, 296-323.
22. Bushman BJ, Anderson CA. Methodology in the Study of Aggression: Integrating Experimental and Nonexperimental Findings: In Geen R, Donnerstein E (editors). *Human Aggression: Theories, Research and Implications for Policy*. San Diego CA: Academic Press., 1998, 23-48.
23. Buss AH. *The Psychology of Aggression*. New York: Wiley, 1961, 1.
24. Geen RG. *Human aggression*. Pacific Grove CA: Brooks/Cole, 1990, 23-49.
25. Bushman BJ, Anderson CA. Is it time to pull the plug on the hostile versus instrumental aggression dichotomy? *Psychological Review* 2001; 108:273-279.
26. Ko CH, Yen JY, Liu SC, Huang CF, Yen CF. The associations between aggressive behaviors and internet addiction and online activities in adolescents. *J Adolesc Health* 2009; 44:598-605.
27. Ko CH, Yen JY, Chen CS, Yeh YC, Yen CF. Predictive values of psychiatric symptoms for internet addiction in adolescents: a 2-year prospective study. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2009; 163:937-943.

28. Yen JY, Ko CH, Yen CF, Chen SH, Chung WL, Chen CC. Psychiatric symptoms in adolescents with Internet addiction: Comparison with substance use. *Psychiatry Clin Neurosci* 2008; 62:9-16.
29. McMillan JH, Schumacher S. *Research in Education: Evidence-Based Inquiry*. Sixth ed. London: Pearson, 2006, 115-313.
30. Neuman LW. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Özge S. (Çeviri) İstanbul: Yayın Odası, 2006, 75-115.
31. Widyanto L, Griffiths M. Internet addiction: a critical review. *Int J Ment Health Addict* 2006; 4:31-51.
32. Bayraktar F. İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2001.
33. Çakır-Balta Ö, Horzum MB. İnternet bağımlılığı testi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi* 2008; 7:87-102.
34. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. *J Pers Soc Psychol* 1992; 63:452-459.
35. Sümer N. Personality and behavioral predictors of traffic accidents: testing a contextual mediated model. *Accid Anal Prev* 2003; 35:949-964.
36. Kline RB. *Principle and Practice of Structural Equation Modeling*. Third ed., New York, NY: Guilford, 2011, 3-18.
37. Schumacker RE, Lomax RG. *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. Second ed., Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc., 2004, 79-123.
38. Jöreskog K, Sörbom D. LISREL 8.51. Mooresville: Scientific Software, 2001.
39. Lee S-Y. *Structural Equation Modelling: A Bayesian Approach*. New York: Wiley, 2007, 1-13.
40. Çokluk Ö, Şekercioglu G, Büyüköztürk, S. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: PeGem Yayıncılık, 2010, 251-407.
41. Bakken IJ, Wenzel HG, Gøtestam KG, Johansson A, Øren A. Internet addiction among Norwegian adults: a stratified probability sample study. *Scand J Rehabil Med* 2009; 50:121-127.
42. Demetrovics Z, Szeredi B, Rózsa S. The three-factor model of internet addiction: the development of the problematic internet use questionnaire. *Behav Res Methods* 2008; 40:563-574.
43. Hardie E, Tee YM. Excessive internet use: the role of personality, loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society* 2007; 5:34-47.
44. Scherer K. College life online: healthy and unhealthy internet use. *J Coll Stud DevJournal* 1997; 38:655-665.
45. Aslanbay M. A compulsive consumption: internet use addiction tendency. The case of Turkish high school students. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006.
46. Widyanto L, McMurrin M. The psychometric properties of the internet addiction test. *Cyberpsychol Behav* 2004; 7:443-450.
47. Tsitsika A, Critselis E, Kormas G, Flippopoulou A, Tounissidou D, Freskou A, Spiliopoulou T, Louizou A, Konstantoulaki E, Kafetzis D. Internet use and misuse: a multivariate regression analysis of the predictive factors of internet use among Greek adolescents. *Eur J Pediatr* 2009; 168:655-665.
48. Henington C, Hughes JN, Cavell TA, Thompson B. The role of relational aggression in identifying aggressive boys and girls. *J Sch Psychol* 1998; 36:457-477.
49. Fisoun V, Floros G, Geroukalis D, Ioannidi N, Farkonas N, Sergeantani E, Angelopoulos N, Siomos K. Internet addiction in the island of Hippocrates: the associations between internet abuse and adolescent off-line behaviours. *Child Adolesc Ment Health* 2012; 17:37-44.
50. Xiuqin H, Huimin Z, Mengchen L, Jinan W, Ying Z, Ran T. Mental health, personality, and parental rearing styles of adolescents with Internet addiction disorder. *Cyberpsychol Behav Soc Netw* 2010; 13:401-406.
51. Yen JY, Ko CH, Yen CF, Wu HY, Yang MJ. The comorbid psychiatric symptoms of Internet addiction: attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. *J Adolesc Health* 2007; 41:93-98.
52. Carli V, Durkee T, Wasserman D, Hadlaczky G, Despalins R, Kramarz E, Wasserman C, Sarchiapone M, Hoven CW, Brunner R, Kaess M. The association between pathological internet use and comorbid psychopathology: a systematic review. *Psychopathology* 2013; 46:1-13.
53. Ökten Ş. Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin toplumsal cinsiyet düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2009; 2:302-312.
54. Danış MZ. Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi* 2006; 3:45-53.